

ОТА-ОНА ВА ФАРЗАНДЛАР ЎРТАСИДАГИ ЭМОЦИОНАЛ МУНОСАБАТЛАРНИНГ ИЖТИМОЙ-ПСИХОЛОГИК АСОСЛАРИ

Икромов Ситора Акбаровна

Осиё халқаро университети ўқитувчиси

Зиёдуллаева Мафтуна

Осиё халқаро университети талабаси

Калит сўзлар: ота-она, фарзанд, эмоционал муносабатлар, ижтимоий-психологик омиллар, оила муҳити, тарбия, ижтимоий мослашув.

Аннотация: Ушбу мақолада ота-она ва фарзандлар ўртасидаги эмоционал муносабатларнинг ижтимоий-психологик асослари таҳлил қилинади. Оила муҳити, тарбия услуби ва жамият таъсири муносабатларни шакллантиришида муҳим омиллардан бири сифатида кўриб чиқилади. Боланинг шахс сифатида шаклланиши, унинг ижтимоий мослашуви ва психологик барқарорлиги ота-онанинг муносабати билан чамбарчас bogliq эканлиги ёритилади. Шунингдек, соғлом эмоционал муносабатларни шакллантириши усуллари ва уларнинг аҳамияти таҳлил қилинади.

Ключевые слова: родители, дети, эмоциональные отношения, социально-психологические факторы, семейная среда, воспитание, социальная адаптация.

Аннотация: В статье анализируются социально-психологические основы эмоциональных взаимоотношений родителей и детей. Семейное окружение, воспитание и влияние общества считаются важными факторами формирования отношений. Подчеркивается, что формирование ребенка как личности, его социальная адаптация и психологическая устойчивость тесно связаны с взаимоотношениями родителей. В нем также анализируются методы формирования здоровых эмоциональных отношений и их важность.

Keywords: parents, child, emotional relationships, socio-psychological factors, family environment, upbringing, social adaptation.

Abstract: This article analyzes the socio-psychological foundations of emotional relationships between parents and children. Family environment, upbringing style, and the influence of society are considered as important factors in the formation of relationships. It is highlighted that the formation of a child as a person, his social adaptation, and psychological stability are closely related to the relationship between parents. It also analyzes the methods of forming healthy emotional relationships and their importance.

Мавзунинг долзарблиги

Ота-она ва фарзандлар ўртасидаги эмоционал муносабатлар бугунги кунда жуда муҳим масала ҳисобланади. Замонавий жамиятда тезкор технологик тараққиёт, интернет ва ижтимоий тармоқларнинг кенг тарқалиши туфайли оилавий мулоқот камайиб бормоқда. Бу эса болаларнинг психологик ва эмоционал ривожланишига

салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Шунингдек, ота-оналарнинг иш билан бандлиги, стресс ва турмуш тарзи оиладаги муносабатларга таъсир этмоқда. Болаларда эмоционал барқарорликни таъминлаш ва соғлом мухитни яратиш учун ота-оналарнинг психологик билимга эга бўлиши ва мулоқот кўникмаларини ошириши зарур. Шунинг учун ҳам бу мавзу илмий ва амалий жиҳатдан долзарбдир. Оила жамиятнинг асосий ижтимоий институти сифатида инсон ҳаётида муҳим ўрин тутади. Ота-она ва фарзандлар ўртасидаги муносабатлар нафақат оиланинг мустаҳкамлигига, балки шахснинг ижтимоийлашувига ва психологик ҳолатига ҳам бевосита таъсир кўрсатади. Бугунги кунда ижтимоий ва маданий ўзгаришлар болалар тарбияси ва оилавий муносабатларга янги талабларни қўймоқда. Шу боис, эмоционал муносабатларнинг ижтимоий-психологик асосларини ўрганиш долзарб масала ҳисобланади.

АСОСИЙ ҚИСМ

Инсон зоти энг яхши шаклларда яратилган ва юксак даражада мукаммал бўлишга қодир. Шу сабабдан, фарзанд тарбияси чақалоқ ва болаларнинг ривожланишига оид ҳам назарий ҳам амалий билимларни талаб қилади. Янги ота-оналар одатда тарбиялашда кам тажрибага эга бўлганлиги сабабли, ҳаттоки ҳомила пайдо бўлишдан аввалроқ болалар билан қандай муносабатда бўлишни ўрганишлари керак. Афсуски, биз гўзал уйлар, машиналар ва мебелларга эга бўлиш учун бойлик тўплашга интиламиз, лекин тўғри тайёргарликсиз ҳамма нарса яхши бўлади деб умид қилиб ёки фараз қилиб, бола тарбиясига ҳам худди шундай куч сарфлашлигимиз керак эканлигини эсдан чиқарамиз. Фарзанд тарбиясини этиборсиз қолдириш мумкин эмас, чунки таваккал катта ва бунинг натижаси жуда хавфли. Ота-оналар одатда синов ва хатоликларга йўл қўйиш орқали билимга эга бўлишда ва айнан шу сабабли дастлабки тажрибаларидан келиб чиққан ҳолда, кейинги фарзандлари билан биринчи туғилганларга қараганда самаралироқ бўлишлари мумкин. Бироқ, муаммо шундаки, бу бебаҳо сабоқлар ўрганилганда, кўпинча жуда кеч бўлади. Эрта ёшдаги болалар ўсиб-улғайиб, вояга етиб бўладилар ва юқоридаги малакаларни амалда қўллаш имкони бўлмайди. Яхши тарбия ҳақиқатан ҳам муҳим ва уни ўз холига ташлаб қўйиш мумкин эмас. Бу доимий этиборни талаб қиладиган қийин иш. Шундай қилиб, олдимизда турган вазифани англаб етишимиз ва ўзимиз, турмуш ўртоқларимиз ва оиламиз олдидаги ҳалол мажбуриятни қадрлашимиз керак. Бу иш давомида биз таъкидлайдиган бола тарбиясининг муҳим жиҳати – мулоқотдир. Болалар билан самарали мулоқот қилиш уларнинг бахтли ва масъулиятли инсон бўлиб шаклланишига ёрдам беради. Болалар билан қандай ва қачон гаплашишни, энг муҳими, уларни сабр ва тушуниш билан тинглашни билиш жуда муҳимдир. Ота-оналар ўз фарзандларини сўзсиз севишлари билан бирга, улар билан мулоқот қилиш ва тинглаш қобилиятларини ривожлантиришлари керак. Мулоқот икки тарафлама амалга ошиши ва бир жойда тўхтаб қолмаслиги керак. Ота-оналар ўз фарзандларига куч ишлатмасдан ўз имкониятларини ривожлантиришга ёрдам беришлари керак.

Бошқа оналар ва оталарнинг ҳақиқий ҳаётӣ вазиятлари билан танишиш ота-оналарга қийин вазиятларни енгиш учун янги кўникмалар ва усулларни қўллашга ёрдам беради.

Болалар муваффақиятли бўлишлари ва ота-оналари улар билан фахрланишларига имкон яратувчи тўғри тарбия маҳорат ва тайёргарлик талаб қилади. Бахтимизга ҳозирги кунда фарзанд тарбиясига оид маълумот ва усуллар ҳар қачонгидан ҳам кўпроқ. Ота-она бўлиш учун қисқа йўллар мавжуд эмаслигига қарамасдан фарзандларингиз 4 ёки 40 ёшда бўлишидан қатъи назар, яхши ота-она бўлишни бошлаш учун ҳеч қачон кеч эмас, чунки сиз ҳозир ва абадий ота-онасиз. Фарзандни бахтли ва баркамол инсон қилиб тарбиялаш барча ота-оналарнинг орзуси. Ушбу китоб буни амалга ошириш ва фарзандларингиз билан муваффақиятли, соғлом муносабатларга эга бўлиш орзуингизни амалга ошириш имкониятингизни оширади. Бир донишманд айтди: "Орзуларингиз сизни қаерга олиб бориши эмас, балки сиз орзуларингизни қаерга олиб боришингиз муҳим". Ўсмирни тарбиялаш учун энг яхши вақт ўн йил аввал бўлса-да, иккинчи энг яхши вақт бугун, шунинг учун ундан фойдаланинг. Аллоҳ таоло самимий ният ва сабъ-ҳаракатларингизга барака беради.

Ота-она ва фарзандлар ўртасидаги эмоционал муносабатлар боланинг шахс сифатида шаклланиши ва унинг ички дунёсига катта таъсир кўрсатади. Бирламчи эмоционал боғланишлар болалик даврида юзага келиб, инсоннинг бутун ҳаёти давомида сақланиб қолади. Болалар ўз ота-оналари билан қандай муносабатда бўлса, келажакдаги ижтимоий муносабатларини ҳам шу асосда қуриши мумкин.

Эмоционал муносабатларнинг шаклланиши. Ота-она ва фарзандлар ўртасидаги эмоционал алоқа фарзанднинг эрта ёшларидан бошланади. Боланинг биринчи ижтимоий муносабатлари оила доирасида шаклланади. Ота-онанинг муҳаббати, эътибори ва ғамхўрлиги фарзанднинг ишонч ҳиссини шакллантиради. Бу ишонч уларнинг ижтимоий муносабатларида муҳим роль ўйнайди.

Оилавий муҳитнинг аҳамияти. Оилавий муҳит фарзандларнинг эмоционал ривожига тўғридан-тўғри таъсир кўрсатади. Ота-онанинг ўзаро муносабатлари, уй-жой муҳити ва тарбия усуллари фарзандларнинг руҳий ҳолатига таъсир этади. Мусбат оилавий муҳит фарзандларнинг ижтимоийлашувини осонлаштиради, уларни ижтимоий жиҳатдан барқарор ва ишончли қилади.

Ижтимоий таъсирлар. Фарзандларнинг эмоционал ривожига оиладан ташқаридаги омиллар ҳам таъсир кўрсатади. Масалан, мактаб, дўстлар ва атрофдаги ижтимоий муҳит фарзандларнинг шахсий ривожига таъсир этади. Ота-онанинг бу жараёндаги роли фарзандларга тўғри йўл кўрсатиш, уларни қўллаб-қувватлаш ва ижтимоий муносабатлардаги муаммоларни ечишга ёрдам беришдан иборат.

Фарзандларнинг шахсий ривожи. Эмоционал муносабатлар фарзандларнинг шахсий ривожига ҳам катта таъсир кўрсатади. Ота-онанинг муҳаббати ва қўллаб-қувватлаши фарзандларнинг ўзига ишончини оширади, уларни мустақил ва

масъулиятли қилади. Шунингдек, эмоционал жиҳатдан барқарор муносабатлар фарзандларнинг стрессга чидамлилигини оширади.

Ижтимоий-психологик омиллар. Оиладаги муҳит боланинг эмоционал ва психологик ривожланиши учун асосий манба ҳисобланади. Психолог Жон Боулби томонидан ишлаб чиқилган боғланиш назариясига кўра, болаларнинг биринчи тажрибалари уларнинг кейинги ҳаётида қандай муносабат ўрнатишларига таъсир кўрсатади. Агар ота-она болага етарлича меҳр-муҳаббат ва қўллаб-қувватлаш берса, болада ишончли боғланиш шаклланади ва у ўзини хавфсиз ҳис қилади.

Тарбия услублари ва уларнинг таъсири. Психолог Дайана Баумринд томонидан тарбиянинг турли услублари аниқланган: авторитар, демократиявий ва бепарво тарбия. Авторитар ота-оналар қаттиқ қоидалар асосида болани тарбиялайди ва унга мустақил қарор қабул қилиш имкониятини бермайди. Демократиявий ота-оналар эса бола билан самимий мулоқотда бўлиб, унинг шахсий фикрини инобатга олади. Бепарво тарбия эса боланинг эҳтиёжларига эътиборсизлик қилинишини англатади ва бу унинг психологик ривожланишига салбий таъсир кўрсатади.

Жамият ва коммуникация таъсири. Замонавий жамиятда болаларнинг ота-она билан муносабатларига ижтимоий тармоқлар, оммавий ахборот воситалари ва таълим тизими катта таъсир кўрсатмоқда. Болалар кўп ҳолларда ўз ҳис-туйғуларини жонли мулоқот орқали эмас, балки интернет орқали ифодалайди. Бу эса оиладаги эмоционал боғланишларнинг сусайишига олиб келиши мумкин. Шунинг учун ота-оналар болалар билан жонли мулоқотни кучайтиришга эътибор қаратиши лозим.

ХУЛОСА

Ота-она ва фарзандлар ўртасидаги эмоционал муносабатлар боланинг шахс сифатида ривожланиши ва унинг жамиятга мослашувида ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Соғлом оила муҳити ва тўғри тарбия усуллари орқали болаларнинг ўзини ишончли ҳис қилиши, эмоционал барқарорлиги таъминланади. Шу боис, ота-оналар фарзандлар билан самимий муносабат ўрнатишга ва уларни тушунишга интилиши лозим. Бу нафақат болаларнинг, балки ота-оналарнинг ҳам психологик фаровонлигини таъминлайди. Ота-она ва фарзандлар ўртасидаги эмоционал муносабатлар фарзандларнинг ижтимоий, руҳий ва шахсий ривожи учун асосий омилдир. Бу муносабатларнинг ижтимоий-психологик асосларини тушуниш орқали оилавий муҳитни яхшилаш, фарзандларнинг ижтимоийлашувини қўллаб-қувватлаш ва уларнинг руҳий барқарорлигига ёрдам бериш мумкин. Ота-онанинг эътибори, муҳаббати ва ғамхўрлиги фарзандларнинг келажакдаги муваффақияти ва бахти учун асос бўлиши шарт.

АДАБИЁТЛАР:

1. Toymurodov, A. (2023, December). MODERN INTERPRETATION OF PSYCHODIAGNOSTICS AND PSYCHOCORRECTION OF EXTREME SITUATIONS.

In "INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE" "SCIENTIFIC ADVANCES AND INNOVATIVE APPROACHES" (Vol. 1, No. 5, pp. 71-79).

2. Toymurodov, A. (2023). BASICS OF PROVIDING PSYCHOLOGICAL SERVICES TO MILITARY PERSONNEL. Академические исследования в современной науке, 2(24), 148-152.

3. Shuhratovich, T. A. (2025). PSIXOLOGIK TESTLAR TURLARI VA ULARNI QANDAY QO'LLASH. Modern digital technologies in education: problems and prospects, 2(1), 8-15.

4. Abdurahmon, T. (2025). BOLALAR PSIXOLOGIYASINI O'RGANISH ULARNING RIVOJLANISH JARAYONLARI. Modern digital technologies in education: problems and prospects, 2(1), 16-21.

5. Abdurahmon, T. (2025). STRESSNI EKSPERIMENTAL TAHLIL QILISH. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 51-56.

6. Abdurahmon, T. (2025). XOTIRA VA ESLAB QOLISH JARAYONLARINI. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 57-62.

7. Abdurahmon, T. (2025). PSIXOLOGIYADA QAROR QABUL QILISH JARAYONLARINI EKSPERIMENTAL TADQIQ QILISH. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 1-7.

8. Abdurahmon, T. (2025). PSIXOLOGIYADA NEYROEKSPERIMENTLARNING AHAMIYATI. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 14-20.

9. Abdurahmon, T. (2025). KOGNITIV PSIXOLOGIYA INSONNING ONG JARAYONLARI. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 2(1), 8-13.

10. Икромов, С. А. (2024). ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ ПСИХОЛОГИИ В ЖИЗНИ ЧЕЛОВЕКА. Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology, 1(3), 26-31.

11. Ikromova, S. A. (2024). INTELLEKT VA IQBOL: KOGNITIV PSIXOLOGIYA. Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology, 1(2), 99-104.

12. Икромов, С. А. (2024). ОСНОВНЫЕ ОБЩИЕ ПОНЯТИЯ И ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПСИХОЛОГИИ. Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology, 1(3), 20-25.

13. Икромов, С. А. (2024). ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ МОЛОДЕЖИ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ КРИЗИСЫ. *New modern researchers: modern proposals and solutions*, 1(2), 29-35.

14. Икромов, С. А. (2024). ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЕ ПРОЦЕССЫ И ПАМЯТЬ ЧЕЛОВЕКА. Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology, 1(3), 59-65.

20-Fevral, 2025-yil

15. Ikromova, S. A. (2024). PSIXOLOGIK SALOMATLIK VA UNING JAMIYATDAGI ROLI. Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology, 1(2), 93-98.

16. Икромова, С. А. (2024). КОНСУЛЬТИРОВАНИЕ И ТЕРАПИЯ ЛЮДЕЙ В СОЦИАЛЬНОЙ СРЕДЕ. New modern researchers: modern proposals and solutions, 1(2), 8-14.

17. Икромова, С. А. (2024). ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ПСИХОЛОГА. New modern researchers: modern proposals and solutions, 1(2), 63-68.

18. Икромова, С. А. (2024). ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ И ИХ РЕШЕНИЯ. Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology, 1(3), 46-52.

19. Ikromova, S. A. (2024). PSIXOLOGIK YORDAMNING ASOSIY USULLARI: MASLAHATLASHUV VA TERAPIYA. Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology, 1(2), 87-92.

20. Ikromova, S. A. (2024). EMOTSIYALAR VA ULARNING PSIXOLOGIK TA’SIRI. Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology, 1(2), 105-110.

Global
Science
Publication